

Datum van inontvangstneming : 10/07/2019

Geanonimiseerde versie

Samenvatting

C-402/19 - 1

Zaak C-402/19

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

24 mei 2019

Verwijzende rechter:

Cour du travail de Liège (België)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

17 mei 2019

Appellant:

LM

Geïntimeerde:

Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn van Seraing

I. Feiten en hoofdgeding

- 1 LM, appellant in het hoofdgeding, is geboren in 1956 en heeft de Congolese nationaliteit. Hij is vader van een in 1999 geboren dochter, R, die thans meerderjarig is. R lijdt aan ernstige sikkelcelanemie en heeft een vergevorderde kyfose, die een chirurgische ingreep vereist omdat zij anders verlamd raakt.
- 2 Tussen de partijen staat vast dat de medische toestand van R zeer ernstig is en uit het dossier van het hoofdgeding blijkt dat de artsen van oordeel zijn dat de continue aanwezigheid van haar vader aan haar zijde onmisbaar is.
- 3 LM en R zijn in 2012 naar België gekomen. Op 20 augustus 2012 heeft LM op grond van de gezondheidstoestand van R, die toen nog minderjarig was, een aanvraag om machtiging tot verblijf om medische redenen ingediend krachtens

artikel 9 ter van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (*Belgisch Staatsblad* van 31 december 1980, blz. 14584; hierna: „wet van 15 december 1980”). Op 6 maart 2013 is die aanvraag (hierna: „aanvraag artikel 9 ter”) ontvankelijk verklaard door de Dienst Vreemdelingenzaken (hierna: „DVZ”).

- 4 Ingevolge die eerste beslissing heeft het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn van Seraing (hierna: „OCMW”), geïntimeerde in het hoofdgeding, aan LM een sociale bijstandsuitkering verleend tegen het tarief voor gezinshoofd.
- 5 Vervolgens heeft DVZ jegens R en LM drie beslissingen genomen houdende afwijzing van de aanvraag artikel 9 ter, die echter stuk voor stuk zijn ingetrokken nadat beroep was ingesteld bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (hierna: „RVV”).
- 6 Op 25 februari 2016 is aan de betrokkene een vierde afwijzingsbeslissing betekend, die vergezeld ging van een bevel om binnen dertig dagen het grondgebied te verlaten. Tegen die beslissing is bij de RVV een schorsings- en annulatieberoep ingesteld dat thans nog loopt.
- 7 Aangezien de instelling van dat beroep geen automatische schorsende werking heeft, verblijven LM en R sinds 26 maart 2016 illegaal op het Belgische grondgebied.
- 8 Het OCMW van Seraing heeft de bijstandsuitkering met ingang van die datum stopgezet. Op 22 maart 2016 heeft het OCMW dringende medische hulp toegekend aan R, waarbij het R’s kosten voor ziekenhuisopname voor zijn rekening heeft genomen.
- 9 Na een kort geding voor de tribunal du travail de Liège (arbeidsrechtbank Luik, België) is de betaling van de bijstandsuitkering tegen het tarief voor gezinshoofd hervat.
- 10 Bij twee beslissingen die op 22 mei 2017 aan LM zijn betekend, is die uitkering opnieuw stopgezet omdat R op 11 april 2017 meerderjarig was geworden. Bij die beslissingen heeft het OCMW, ten eerste, de bijstandsuitkering voor LM tegen het tarief voor gezinshoofd stopgezet met ingang van 11 april 2017 – de datum waarop hij niet langer een minderjarig kind ten laste had – en, ten tweede, iedere andere sociale bijstand voor hemzelf, behalve dringende medische hulp, geweigerd op grond van zijn illegale verblijf.
- 11 Gezien haar medische toestand ontvangt R sinds zij meerderjarig is sociale bijstand tegen het tarief voor alleenstaanden, plus kinderbijslag waarop zij aanspraak maakt vanwege haar handicap.
- 12 Bij vonnis van 16 april 2018 heeft de tribunal du travail de Liège op grond van het arrest van het Hof van 18 december 2014, ██████████ (C-562/13, EU:C:2014:2453;

hierna: „[REDACTED] arrest”) de schorsende werking erkend van het beroep dat bij de RVV was ingesteld tegen de beslissing tot afwijzing van de aanvraag artikel 9 ter. Bijgevolg heeft de tribunal du travail de Liège het OCMW veroordeeld tot de betaling aan LM van een sociale bijstandsuitkering tegen het tarief voor gezinshoofd tussen 26 maart 2016, de datum van indiening van de aanvraag, en 10 april 2017, de dag voordat zijn dochter meerderjarig werd.

- 13 Voor de periode die is ingegaan op 11 april 2017 heeft de tribunal du travail, die heeft vastgesteld dat LM met ingang van die datum niet langer de ouder van een minderjarig kind was die zich kon beroepen op de medische onmogelijkheid van dat kind om terug te keren, geoordeeld dat met ingang van die datum de beslissingen waarbij aan hem een sociale bijstandsuitkering was geweigerd, gegrond waren.
- 14 LM heeft tegen dat vonnis hoger beroep ingesteld voor zover dat vonnis de rechtmatigheid heeft bevestigd van de beslissingen waarbij het OCMW de voor hem bestemde sociale bijstand per 11 april 2017 had stopgezet en geweigerd.

II. Toepasselijke bepalingen

1. Belgisch recht

- 15 Op grond van artikel 9 ter van de wet van 15 december 1980 kan de in België verblijvende vreemdeling die op zodanige wijze lijdt aan een ziekte dat deze ziekte een reëel risico inhoudt voor zijn leven of fysieke integriteit of een reëel risico inhoudt op een onmenselijke of vernederende behandeling wanneer er geen adequate behandeling is in zijn land van herkomst of het land waar hij verblijft, een machtiging tot verblijf in het Rijk aanvragen bij de minister of zijn gemachtigde. Dit is een afwijking van de algemene regel van artikel 9, die bepaalt dat de aanvraag om een machtiging tot verblijf van langer dan drie maanden moet worden ingediend bij de Belgische diplomatieke of consulaire post die bevoegd is voor de verblijfplaats of de plaats van oponthoud in het buitenland.
- 16 Op grond van artikel 57, lid 2, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (*Belgisch Staatsblad* van 5 augustus 1976, blz. 9876; hierna: „wet van 8 juli 1976”) leidt illegaal verblijf tot de weigering van iedere maatschappelijke dienstverlening, met uitzondering van dringende medische hulp.
- 17 Het Belgisch Grondwettelijk Hof heeft op die laatste regel een jurisprudentiële uitzondering geformuleerd ten gunste van de illegaal verblijvende vreemdeling die bewijst dat hij om medische redenen in de absolute onmogelijkheid verkeert om gevolg te geven aan een uitvoerbaar bevel om het grondgebied te verlaten.
- 18 Bij zijn arrest 80/99 van 30 juni 1999 heeft het Arbitragehof – thans Grondwettelijk Hof – geoordeeld dat voornoemd artikel 57, lid 2, de artikelen 10 en 11 van de grondwet schond indien de beperking van de maatschappelijke

dienstverlening tot enkel dringende medische hulp „wordt toegepast op personen die, om medische redenen, in de absolute onmogelijkheid zijn gevolg te geven aan het bevel België te verlaten” daar „[die maatregel] zonder redelijke verantwoording op dezelfde wijze personen [behandelt] die zich in fundamenteel verschillende situaties bevinden: diegenen die kunnen worden verwijderd en diegenen die om medische redenen niet kunnen worden verwijderd. In die mate is artikel 57, § 2, discriminerend”.

- 19 Het arrest 194/2005 van 21 december 2005 van het Arbitragehof heeft de werkingssfeer van die jurisprudentiële uitzondering uitgebreid tot illegaal verblijvende ouders die een ernstig ziek minderjarig kind te hunnen laste hebben. In dat arrest heeft het geoordeeld dat artikel 57, lid 2, van de wet van 8 juli 1976 de grondwettelijke beginselen van gelijkheid en non-discriminatie schond voor zover het „zonder redelijke verantwoording, personen die zich in fundamenteel verschillende situaties bevinden op dezelfde wijze [behandelt]: diegenen die kunnen worden verwijderd en diegenen die dat niet kunnen, omdat zij de ouders zijn – en daarvan het bewijs kunnen leveren – van een minderjarig kind dat, om medische redenen, in de absolute onmogelijkheid verkeert om gevolg te geven aan een bevel om het grondgebied te verlaten omwille van een zware handicap waarvoor het geen adequate verzorging kan krijgen in zijn land van oorsprong, of in een ander land dat het dient terug te nemen, en wiens recht op de eerbiediging van het gezinsleven moet worden gevrijwaard door de waarborg van de aanwezigheid van zijn ouders aan zijn zijde”. De constitutionele rechter is met name tot die vaststelling gekomen op basis van artikel 8 EVRM.
- 20 De bodemrechters hebben vervolgens in een zeer omvangrijke rechtspraak drie criteria geformuleerd waaraan cumulatief moet worden voldaan door de illegaal verblijvende vreemdeling – of zijn minderjarige kind – die zich beroept op een dergelijke absolute medische onmogelijkheid om naar zijn land van herkomst terug te keren. Die criteria zijn de ernst van de ziekte, het niet beschikbaar zijn van een adequate behandeling in het land van herkomst en het ontbreken van daadwerkelijke toegang tot zorg in het land van herkomst.

2. Internationaal recht en Unierecht

- 21 Artikel 8 EVRM luidt:

„Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.
2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van

wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.”

22 Het Hof heeft in het [REDACTED] arrest het volgende geoordeeld:

„De artikelen 5 en 13 van richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven, gelezen in het licht van de artikelen 19, lid 2, en 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, en artikel 14, lid 1, onder b), van die richtlijn moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een nationale wettelijke regeling:

- die geen schorsende werking toekent aan een beroep dat wordt ingesteld tegen een besluit waarbij een derdelander die aan een ernstige ziekte lijdt, wordt gelast het grondgebied van een lidstaat te verlaten, wanneer de uitvoering van dat besluit voor die derdelander een ernstig risico inhoudt dat zijn gezondheidstoestand op ernstige en onomkeerbare wijze verslechtert, en
- die niet bepaalt dat in de mate van het mogelijke wordt voorzien in de elementaire levensbehoeften van die derdelander teneinde te verzekeren dat de dringende medische zorg en de essentiële behandeling van ziekte daadwerkelijk worden verstrekt tijdens de periode waarin die lidstaat als gevolg van het instellen van dat beroep verplicht is de verwijdering van die derdelander uit te stellen.”

23 Appellant beroept zich tevens op artikel 19, lid 2, op artikel 47, en op de artikelen 7 en [21] van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”), alsook op de artikelen 5 en 13 en op artikel 14, lid 1, onder b), van richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven (PB 2008, L 348, blz. 98).

III. Voorwerp van het hoofdgeding en standpunten van partijen

24 Appellant gaat uit van de vaststelling dat, gelet op de schorsende werking van het beroep dat hij bij de RVV heeft ingesteld terwijl zijn dochter nog minderjarig was, de tribunal du travail, teneinde zijn dochter een sociale bijstandsuitkering te verlenen, op goede gronden de lering van het [REDACTED] arrest heeft toegepast wegens de in zijn beroep geformuleerde verdedigbare grief betreffende de gezondheidstoestand van zijn dochter.

25 Hij stelt dat niet alleen zijn dochter, maar ook hijzelf, vanwege de ernstige medische aandoening waaraan zij lijdt zich in de absolute onmogelijkheid bevinden om terug te keren, voor zover de artsen bevestigen dat gelet op R’s

- zware handicap de aanwezigheid van haar vader aan haar zijde onmisbaar is, waardoor hij geen gevolg kan geven aan het bevel om het grondgebied te verlaten.
- 26 Hij voert aan dat de uitvoering van dat bevel om het grondgebied te verlaten een buitensporige schending zou zijn van zijn recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven, zoals gewaarborgd in artikel 8 EVRM.
  - 27 Gelet op die overmachtssituatie, waardoor hij in de materiële en morele onmogelijkheid verkeert om het grondgebied te verlaten, moet volgens hem artikel 57, lid 2, van de wet van 8 juli 1976 buiten toepassing worden gelaten. Voorts brengt hij in herinnering dat de behoefte van het gezin dat hij met zijn dochter vormt niet wordt betwist door het OCMW, dat om die reden haar verzoek om een financiële bijstand tegen het tarief voor alleenstaande personen heeft ingewilligd. De lasten van vader en dochter (huur, energie, apothekerskosten, medische kosten, enz.) zijn gelijk gebleven, terwijl hun inkomsten met 25 % zijn gedaald ten opzichte van de periode waarin LM de bijstandsuitkering tegen het tarief voor gezinshoofd ontving.
  - 28 Bijgevolg verzoekt LM de cour du travail de Liège (arbeidshof Luik, België) het OCMW te veroordelen tot betaling aan hem met ingang van 11 april 2007 van een bijstandsuitkering tegen het tarief voor gezinshoofd of, subsidiair, tegen het tarief voor samenwonenden.
  - 29 Het OCMW betwist allereerst de schorsende werking van het door LM bij de RVV ingestelde beroep.
  - 30 Voorts overweegt het dat de weigering om de betrokkene een sociale bijstandsuitkering te verlenen niet betekent dat zijn privé-, familie- en gezinsleven niet worden geëerbiedigd, aangezien, ten eerste, het verblijf van zowel vader als dochter illegaal is en, ten tweede, de beslissing om de sociale bijstandsuitkering aan LM stop te zetten hem geenszins verhindert om met zijn meerderjarige kind samen te leven en haar de bijstand te verlenen die zij vanwege haar gezondheidstoestand nodig heeft.
  - 31 Bovendien kan niet worden erkend dat het voor LM om medische redenen onmogelijk is om terug te keren, daar hij zelf geen gezondheidsproblemen heeft en de aandoening van zijn dochter, waarvan de ernst niet door het OCMW wordt betwist, niet de overmacht vormt die LM aanvoert om artikel 57, lid 2, van de wet van 8 juli 1976 buiten toepassing te laten.
  - 32 Tot slot betwist het OCMW de behoefte, voor zover LM niet bewijst dat de aan zijn dochter verleende bijstandsuitkering, aangevuld met kinderbijslag voor gehandicapten, niet toereikend is om in alle behoeften van beide betrokkenen te voorzien.
  - 33 Het OCMW vordert dan ook de bevestiging van het gewezen vonnis.

IV. Beoordeling door de cour du travail

- 34 De cour du travail overweegt dat het geding niet tot voorwerp heeft om vast te stellen of R, die thans meerderjarig is, voldoet aan de criteria voor de absolute medische onmogelijkheid van terugkeer, hetgeen reeds is vastgesteld. Ondanks haar illegale verblijf op het Belgische grondgebied ontvangt R immers een sociale bijstandsuitkering van het OCMW vanwege de ernstige ziekte waaraan zij lijdt en waarvoor zij, volgens het unanieme advies van de medische specialisten die haar al meerdere jaren volgen, adequate zorg nodig heeft die zij, gelet op de slechte staat van de gezondheidszorg in Congo, uitsluitend in België kan krijgen.
- 35 Het hoofdgeding heeft dus tot voorwerp om vast te stellen of de door de artsen als onmisbaar geachte aanwezigheid van LM aan de zijde van zijn dochter er rechtens toe kan leiden dat artikel 57, lid 2, van de wet van 8 juli 1976 ook ten gunste van LM buiten toepassing wordt gelaten, zodat, voor zover de behoefte wordt bewezen, aan hem financiële bijstand zou kunnen worden verleend naast de bijstand die zijn dochter ontvangt.

1. Onderscheid tussen absolute medische onmogelijkheid van terugkeer en regularisatie van verblijf om medische redenen

- 36 De cour du travail herinnert aan het fundamentele onderscheid dat moet worden gemaakt tussen enerzijds de absolute medische onmogelijkheid van terugkeer en anderzijds de in het [REDACTED] arrest neergelegde criteria ter bepaling van de schorsende werking van een annulatie- en schorsingsberoep tegen een beslissing tot afwijzing van een aanvraag artikel 9 ter.
- 37 Dat onderscheid is reeds uiteengezet in een arrest van 13 mei 2015 van de cour du travail de Bruxelles (België), die heeft geoordeeld dat het begrip „medische onmogelijkheid van terugkeer” autonoom is ten opzichte van het begrip dat relevant is voor een aanvraag artikel 9 ter. Die vaststelling berust op de volgende overwegingen:
- voor de vaststelling in zijn arrest 80/99 van een schending van de artikelen 10 en 11 van de grondwet heeft het Grondwettelijk Hof noch verwezen naar artikel 3 EVRM, noch naar het arrest van het EHRM van 2 mei 1997, D. tegen het Verenigd Koninkrijk (CE:ECHR:1997:0502JUD003024096). Hetzelfde geldt voor zijn arrest 194/2005.
  - in dat laatste arrest wijst het Grondwettelijk Hof het ontbreken van „adequate verzorging [in het] land van oorsprong” aan als obstakel voor terugkeer, terwijl het EHRM overweegt dat „het feit dat verzoeker in geval van uitzetting door de verdragsluitende staat te maken zou krijgen met een belangrijke verslechtering van zijn situatie en met name met een significante daling van zijn levensverwachting, op zichzelf ontoereikend is om schending van artikel 3 (EVRM) mee te brengen” (arrest van 27 mei 2008, N. tegen het Verenigd Koninkrijk, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505, §42; hierna: „arrest N. tegen

het Verenigd Koninkrijk”), welke rechtspraak het EHRM sindsdien heeft gewijzigd (zie hierna).

- de sociale bijstand die wordt verleend indien sprake is van medische onmogelijkheid van terugkeer heeft dezelfde grondslag als de bijstand die wordt verleend aan de vreemdeling die wegens omstandigheden buiten zijn wil om die echter niet medisch van aard zijn, wordt verhinderd om terug te keren naar zijn land van herkomst (bijvoorbeeld wanneer dat land weigert om de benodigde documenten af te geven). Het is dus de onmogelijkheid van terugkeer als zodanig die bepalend is voor de verlening van sociale bijstand en niet enkel de medische omstandigheden die aan die onmogelijkheid ten grondslag liggen.
- het bijzonder strikte formalisme dat het onderzoek van de verblijfsomstandigheden kenmerkt is dus niet op zijn plaats in het onderzoek van een aanvraag voor sociale bijstand.

38 De cour du travail stelt vast dat bij het onderzoek van de argumenten van appellant een zeer duidelijk onderscheid moet worden gemaakt tussen enerzijds de criteria die vereist zijn voor de vaststelling van de overmachtssituatie die het onmogelijk maakt om gevolg te geven aan het bevel om het grondgebied te verlaten en anderzijds de veel striktere criteria die betrekking hebben op een risico van een ernstige en onomkeerbare verslechtering van de gezondheidstoestand van de illegaal verblijvende vreemdeling, en die vereist zijn voor de erkenning van de schorsende werking van een annulatie- en schorsingsberoep tegen een beslissing tot afwijzing van een aanvraag artikel 9 ter.

2. Advies van het openbaar ministerie

39 In zijn schriftelijke advies benadrukt het openbaar ministerie de ernst van de ziekte van R en de mate van haar afhankelijkheid. Het openbaar ministerie stelt vast dat LM voor R, die sinds haar komst naar België met haar vader samenwoont, de enige emotionele steun en toeverlaat is, die haar helpt bij het doorstaan van de terugkerende zware aanvallen en ziekenhuisopnamen, bij het nauwgezet volgen van haar medische behandeling, bij het nemen van de juiste medische beslissingen en bij het ondergaan van een zware, op korte termijn noodzakelijke chirurgische ingreep, en dat in een context waarin de ziekte haar fataal zou kunnen worden. De vraag is dus of LM zich vanwege zijn niet-betwiste noodzakelijke aanwezigheid aan de zijde van zijn dochter in een situatie bevindt waarin het voor hem onmogelijk zou zijn om gevolg te geven aan het bevel om het grondgebied te verlaten.

40 Het openbaar ministerie voert het debat dus vanuit de invalshoek van artikel 8 EVRM en heeft de toepassing door het EHRM van dat artikel onderzocht op de privé- en familierelaties tussen ouders en hun meerderjarige kinderen, dan wel tussen meerderjarige broers en zussen. Het openbaar ministerie beschouwt in casu „de bijzondere afhankelijkheidssituatie waarin het meerderjarige kind R zich ten

opzichte van haar vader bevindt in een mate die verdergaat dan een normale affectieve band – wat volgens [het openbaar ministerie] logisch is, gezien haar medische toestand–” als vaststaand.

- 41 Het openbaar ministerie adviseert de cour du travail om aan het Hof van Justitie van de Europese Unie een prejudiciële vraag voor te leggen over de uitlegging van de bepalingen van richtlijn 2008/115, gelezen in samenhang met de artikelen 7 en 21 van het Handvest, waarin respectievelijk het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven en het verbod van discriminatie op grond van leeftijd zijn neergelegd.
- 42 De cour du travail volgt het advies van het openbaar ministerie op en overweegt dat, ongeacht de grond van het door appellant aangevoerde recht – onmogelijkheid van terugkeer wegens overmacht of schorsende werking zoals neergelegd in het [REDACTED] arrest –, dat recht moet worden onderzocht in het licht van het recht op privé-, familie- en gezinsleven.

2. Onderzoek in het licht van het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven

- 43 In de rechtspraak van het EHRM zijn de volgende beginselen geformuleerd.
- 44 De band die tussen een kind en zijn ouders bestaat, vormt van rechtswege een „gezinsleven” en wordt op die grond beschermd door artikel 8 (zie onder meer arresten van 21 december 2001, [REDACTED] tegen Nederland, CE:ECHR:2001:1221JUD003146596; 19 februari 1996, [REDACTED] tegen Zwitserland, CE:ECHR:1996:0219JUD002321894; en 28 november 1996, [REDACTED] tegen Nederland, CE:ECHR:1996:1128JUD002170293).
- 45 Die bepaling strekt hoofdzakelijk tot de bescherming van het individu tegen de willekeurige inmenging van de overheid. Daarnaast kan zij positieve verplichtingen in het leven roepen voor de verdragsluitende staten teneinde de daadwerkelijke eerbiediging van het familie- en gezinsleven te waarborgen. Op de inmenging in de uitoefening van dat recht is een evenredigheidstoets van toepassing, die een afweging maakt tussen de naleving van het door de nationale wetgever vastgestelde immigratiebeleid en de ernst van de schending van het recht van de betrokkenen op de eerbiediging van hun privé-, familie- en gezinsleven. De rechter moet in een concreet geval beoordelen of de staat bij de uitoefening van zijn beoordelingsbevoegdheid artikel 8 heeft geëerbiedigd door rekening te houden met een rechtvaardige afweging tussen de met elkaar strijdige belangen van het individu enerzijds en de maatschappij in haar geheel anderzijds.
- 46 Er moet sprake zijn van een daadwerkelijke familieband. Het EHRM onderzoekt de feitelijke kwaliteit en intensiteit van die band. De cour du travail stelt vast dat in casu de nauwe familieband tussen LM en zijn dochter niet wordt betwist en dat dus prima facie aan die eerste voorwaarde is voldaan.

- 47 De vraag of de bescherming van het familie- en gezinsleven tussen een ouder en zijn kind moet worden gehandhaafd wanneer dat kind meerderjarig is geworden, is lastiger. Het EHRM heeft lang geleden erkend dat het recht op familie- en gezinsleven zich niet beperkt tot de relatie tussen ouders en kinderen en heeft dat begrip uitgebreid tot buiten het kerngezin en hieraan de banden tussen naaste familieleden en met name tussen grootouders en hun kleinkinderen toegevoegd, mits de betrokken banden echt, daadwerkelijk en diepgaand zijn (zie met name arresten van 13 juni 1979, ████████ tegen België, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374, en 9 juni 1998, ████████ tegen Italië, CE:ECHR:1998:0609JUD002243093).
- 48 Het EHRM heeft een gids geschreven over artikel 8 EVRM [„Guide sur l’article 8 de la Convention européenne des droits de l’homme” (https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_FRA.pdf); hierna: „Gids”]. Overeenkomstig punt 298 van de Gids is er „op het gebied van immigratie [...] geen familie- en gezinsleven tussen ouders en volwassen kinderen, tenzij wordt aangetoond dat er andere banden van afhankelijkheid bestaan dan de normale affectieve banden”; in punt 285 is gepreciseerd dat „het [EHRM] in zijn meest recente rechtspraak [heeft overwogen] dat de familiebanden die volwassenen met hun ouders of met hun broers en zussen onderhouden in mindere mate bescherming genoten, tenzij wordt aangetoond dat er andere affectieve banden bestaan dan de normale affectieve banden”.¹
- 49 Ook in zaken betreffende jongvolwassenen die nog geen eigen gezin hadden gesticht, heeft het EHRM erkend dat hun banden met hun ouders en andere naaste familieleden werden beschouwd als een familie- en gezinsleven. De meeste van die zaken betreffen uitzettingen van vreemdelingen die strafbare feiten hebben gepleegd, maar de beginselen die het EHRM dienaangaande heeft geformuleerd zijn daarom juist des te interessanter, aangezien zij a fortiori zouden moeten worden toegepast op zieke vreemdelingen aan wie, zoals in casu, geen enkel strafbaar feit te verwijten valt. Zo heeft het EHRM in punt 62 van het arrest van 23 juni 2008, ████████ tegen Oostenrijk (CE:ECHR:2008:0623JUD000163803) het volgende benadrukt:

„Verzoeker was minderjarig toen aan hem het verblijfsverbod werd opgelegd. Op het moment dat de maatregel in november 2002 als gevolg van de beslissing van het Grondwettelijk Hof definitief was geworden, was verzoeker meerderjarig, dat wil zeggen achttien jaar, maar woonde hij nog bij zijn ouders. Het EHRM heeft hoe dan ook in een aantal zaken betreffende jongvolwassenen die nog geen eigen gezin hadden gesticht erkend dat hun banden met hun ouders en andere naaste familieleden ook als een ‚familie- en gezinsleven’ werden beschouwd”.

- 50 Het EHRM heeft zelfs erkend dat er sprake is van een familieband die de bescherming van artikel 8 EVRM rechtvaardigt erkend in situaties waarin ofwel

¹ Deze punten uit de Gids verwijzen naar de versie die is bijgewerkt op 30 juni 2018. In de op 31 december 2018 bijgewerkte versie betreft het respectievelijk de punten 311 en 299.

die band slechts in de kiem aanwezig was, ofwel de uitoefening ervan ernstig was verstoord door de bijzondere omstandigheden van het betrokken gezinsleven, waarbij het heeft benadrukt dat „daar waar het bestaan van een familieband is aangetoond, [...] de staat in beginsel zodanig moet handelen dat die band zich kan ontwikkelen, en maatregelen moet nemen waarmee het familielid en het betrokken kind worden herenigd” (arrest van 26 februari 2002, ██████ tegen Duitsland, CE:ECHR:2002:0226JUD004654499). A contrario zou die positieve verplichting des te meer van toepassing moeten zijn indien sprake is van duurzaam gesmede familiebanden.

- 51 Punt 301² van de Gids verwijst naar het arrest van 13 december 2016, ██████ tegen België, CE:ECHR:2016:1213JUD 004173810 (hierna: „██████ arrest”), waarbij het EHRM is teruggekomen op zijn rechtspraak N. tegen het Verenigd Koninkrijk. In punt 183 van het ██████ arrest verduidelijkt het EHRM dat onder „andere zeer uitzonderlijke gevallen” die tot een probleem ten aanzien van artikel 3 kunnen leiden in de zin van het arrest N. tegen het Verenigd Koninkrijk, de gevallen moeten worden verstaan waarin een zeer ernstig zieke persoon wordt verwijderd en er grondige redenen zijn om aan te nemen dat die persoon, ook al loopt hij niet het risico om in de zeer nabije toekomst te sterven, zou worden blootgesteld aan een reëel risico op een ernstige, snelle en onomkeerbare achteruitgang van zijn gezondheidstoestand die voor een intens lijden zou zorgen, of op een significante daling van zijn levensverwachting, omdat hij in het land waarnaar hij wordt verwijderd geen adequate behandeling of geen toegang tot een dergelijke behandeling zou krijgen. Het EHRM verduidelijkt dat die gevallen overeenkomen met een hoge mate van ernst voor de toepassing van artikel 3 van het Verdrag in zaken die de verwijdering van ernstig zieke vreemdelingen betreffen.
- 52 De cour du travail de Liège merkt op dat de voorzienbare gevolgen van een stopzetting van de door R gevolgde behandelingen in alle opzichten lijken overeen te komen met de in het ██████ arrest vastgestelde mate van ernst.
- 53 Voorts blijft de fysieke aanwezigheid van LM aan de zijde van zijn meerderjarige dochter, gelet op haar bijzonder kwetsbare toestand die verband houdt met de ernst van haar aandoening, even onmisbaar als toen zij minderjarig was.
- 54 Hoewel het OCMW dienaangaande terecht stelt dat de weigering om LM sociale bijstand te verlenen als zodanig geen schending van zijn privé-, familie- en gezinsleven is, voor zover die schending geen rechtstreeks gevolg is van het ontbreken van sociale bijstand, maar van het tot de betrokkene gerichte bevel om het grondgebied te verlaten indien DVZ dat bevel ten uitvoer zou leggen, kan het OCMW daarentegen niet worden gevolgd wanneer het schrijft dat „de beslissing waartegen beroep is ingesteld de huidige appellant feitelijk niet verhindert om bij zijn dochter te blijven wonen en haar dagelijks te helpen”.

² In de op 31 december 2018 bijgewerkte versie van de Gids betreft het punt 314.

- 55 Er kan immers niet worden voorbijgegaan aan het vraagstuk van de financiële middelen die voor de betrokkene onmisbaar zijn om zijn meerderjarige dochter te kunnen blijven helpen en fysiek bij haar aanwezig te kunnen blijven. LM, die nog de beroepsgerechtigde leeftijd heeft, wordt nu vanwege zijn illegale verblijf van de arbeidsmarkt uitgesloten waardoor hij geen eigen middelen heeft.

V. Beslissingen van de cour du travail de Liège

- 56 De juridische complexiteit van de zaak, die verband houdt met de meerderjarigheid van de dochter van betrokkene, rechtvaardigt dat de cour du travail de Liège een verzoek om een prejudiciële beslissing indient bij het Hof van Justitie van de Europese Unie. Voorts dient de cour du travail de Liège bij het Grondwettelijk Hof een verzoek om een prejudiciële beslissing in betreffende de mogelijke schending van de grondwettelijke bepalingen inzake gelijkheid voor de wet, non-discriminatie, de eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven en het recht om een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. Tot slot heropent de cour du travail de Liège de mondelinge behandeling van de zaak teneinde de partijen de gelegenheid te geven zich uit te spreken over de behoefteigheid.

VI. Aanhangigmaking bij het Hof van Justitie van de Europese Unie

- 57 De cour du travail de Liège (België) verzoekt het Hof om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

„Is artikel 57, lid 2, eerste alinea, 1°, van de Belgische organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn in strijd met de artikelen 5 en 13 van richtlijn 2008/115/EG, juncto artikel 19, lid 2, en artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, artikel 14, lid 1, onder b), van die richtlijn en de artikelen 7 en [21] van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, zoals uitgelegd door het [REDACTED] arrest van 18 december 2014 van het Hof (C-562/13):

- in de eerste plaats, voor zover dat artikel ertoe leidt dat niet in de mate van het mogelijke wordt voorzien in de elementaire levensbehoeften van een illegaal op het grondgebied van een lidstaat verblijvende derdelander in afwachting van de beslissing op het annulatie- en schorsingsberoep dat hij in zijn naam alsook [in zijn hoedanigheid] van vertegenwoordiger van zijn toen nog minderjarige kind heeft ingesteld tegen een beslissing waarbij zij werden gelast het grondgebied van een lidstaat te verlaten,
- terwijl, in de tweede plaats, dat thans meerderjarige kind aan een ernstige ziekte lijdt en het door de tenuitvoerlegging van die beslissing mogelijk wordt blootgesteld aan een ernstig risico op een snelle en onomkeerbare verslechtering van haar gezondheidstoestand en voorts de artsen van oordeel zijn dat de aanwezigheid van die ouder bij zijn meerderjarige kind onmisbaar is

vanwege haar kwetsbaarheid die voortvloeit uit haar gezondheidstoestand (terugkerende aanvallen van sikkelcelanemie en noodzaak van een chirurgische ingreep teneinde verlamming te voorkomen)?”